

Η ΠΟΙΝΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Αθανασία Ι. Κυριάκου
Στρατιωτικός Δικαστής Α΄
Εισαγγελέας Στρατοδικείου/Αεροδικείου Λάρισας

Με το νέο ΠΚ (Ν.4619/2019) η προσφορά κοινωφελούς εργασίας αποτελεί πλέον κύρια ποινή (άρθρο 50 στ. γ΄ Π.Κ) και σε όλα τα αδικήματα προβλέπεται διαζευκτικά με την επιβολή χρηματικής ποινής. Τα αδικήματα στα οποία μπορεί να επιβληθεί η κοινωφελής εργασία ως κύρια ποινή διαζευκτικά με την χρηματική ποινή, είναι η έκθεση σε κίνδυνο αντιποίνων από αμέλεια (άρθρο 142 ΠΚ), η προσβολή συμβόλων άλλου κράτους (άρθρο 155 ΠΚ), η πλαστογραφία πιστοποιητικών (άρθρο 217 ΠΚ), η παραβίαση μέτρων για την πρόληψη ασθενειών από αμέλεια (άρθρο 285 παρ.4 ΠΚ αν δύναται να προκύψει κοινός κίνδυνος για ζώα), η παράλειψη οφειλόμενης βοήθειας σε περίπτωση δυστυχήματος ή κοινού κινδύνου ή κοινής ανάγκης (άρθρο 288 παρ. 2 ΠΚ), η παρακώλυση συγκοινωνιών από αμέλεια (άρθρο 292 παρ. 2 ΠΚ), η παρακώλυση τηλεπικοινωνιών από αμέλεια (άρθρο 292Ε παρ.3 ΠΚ), η εντελώς ελαφρά σωματική βλάβη (άρθρο 308 παρ. 1 εδ. β΄ ΠΚ), η σωματική βλάβη από αμέλεια (άρθρο 314 παρ.1 εδ. β΄ΠΚ απλή και εντελώς ελαφρά), η αυτοδικία (αρ.331 ΠΚ), η προσβολή γενετήσιας ευπρέπειας (άρ.353 παρ1 εδ.α΄ ΠΚ), η προσβολή της μνήμης νεκρού (άρθρο 365 ΠΚ), η αντιγραφή ή χρήση προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών χωρίς δικαίωμα (άρθρο 370Δ ΠΚ), η κλοπή ή υπεξαίρεση μικρής αξίας (άρθρο 377 εδ. α΄ ΠΚ), η φθορά ξένης ιδιοκτησίας μικρής αξίας (άρθρο 378 παρ. 1 εδ. β΄ ΠΚ).

Ήδη μετά τις τροποποιήσεις των διατάξεων του Π.Κ με το Ν.5090/2024 προβλέπεται η έρευνα της μετατροπής της ποινής σε κοινωφελή εργασία του άρθρου 104Α του ίδιου κώδικα αμέσως μετά την μη ευόδωση της διερεύνησης της αναστολής της ποινής κατ' άρθρο 99.

Πρόθεση του Νομοθέτη ήταν και είναι σε αρκετές περιπτώσεις με βάση και την βαρύτητα του αδικήματος, να εφαρμόζεται ο θεσμός της παροχής κοινωφελούς εργασίας αντί της επιβολής φυλάκισης λόγω των πολλαπλών ωφελειών που παρέχει ο θεσμός αυτός (αποσυμφόρηση σωφρονιστικού συστήματος, κάλυψη αναγκών φορέων του κράτους και της τοπικής αυτοδιοίκησης, δικαιότερη και αποτελεσματικότερη αντεγκληματική πολιτική, επανακοινωνικοποίηση των δραστών με την ανάπτυξη του αισθήματος του γενικού συνόλου και της προσφοράς σ' αυτό κ.α.λ)¹.

Ο θεσμός της μετατροπής της ποινής σε παροχή κοινωφελούς εργασίας εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1991 (Ν. 1941/1991) ως εναλλακτικός τρόπος έκτισης της στερητικής ελευθερίας ποινής και με το νέο ΠΚ (Ν. 4619/2019) ορίστηκε και ως κύρια ποινή (άρθρο 50 στοιχ. γ΄ ΠΚ) και ως μετατροπή της φυλάκισης σε κοινωφελή εργασία υπό προϋποθέσεις (άρθρο 104Α ΠΚ). Η σημαντική όμως αυτή νομοθετική ρύθμιση ανεστάλη μόλις λίγο χρόνο μετά την θέσπισή της,

¹ Βλ. Καϊάφα-Γκιμπάντι Μ., Βασικές αρχές του κράτους δικαίου, ο νέος Ποινικός Κώδικας και οι τροποποιήσεις του, ΠοινΧρον, 0/2020, σελ. 165 όπου αναφέρεται ότι ο θεσμός αυτός συμβάλλει στην τόσο σημαντική για μια κοινωνία εκπαίδευση των τιμωρούμενων πολιτών σε συμπεριφορές κοινωνικής αλληλεγγύης, η προώθηση της οποίας αποτελεί επίσης ένα από τα κομβικά στοιχεία του ουσιαστικού περιεχομένου που αποβλέπει να εξασφαλίσει ένα κράτος δικαίου

εξαιτίας της ανάγκης να ληφθούν μέτρα υποδομής που θα επιτρέψουν την αποτελεσματική εφαρμογή του θεσμού. Ειδικότερα μετά τη θεσμοθέτηση της προσφοράς κοινωφελούς εργασίας στο άρθρο 50 ΠΚ ο νομοθέτης με το άρθρο 98 του Ν.4623/2019 ανέστειλε τη ρύθμιση που προβλέπει την παροχή κοινωφελούς εργασίας². Στη συνέχεια με την υπ' αριθμ. ΚΥΑ 56169(ΦΕΚ Τ' Β' 6259/12-12-2022) αποφασίσθηκε η ρύθμιση των θεμάτων της παροχής κοινωφελούς εργασίας από τον καταδικασθέντα με έναρξη ισχύος τρεις (3) μήνες από τη δημοσίευσή της στην ΕτΚ ήτοι από 12/3/2023, όπως ορίζεται ρητά στο τελευταίο άρθρο αυτής, προκειμένου να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες λειτουργίας της ψηφιακής πλατφόρμας, με την ένταξη των φορέων υποδοχής ενηλίκων για την παροχή Κοινωφελούς Εργασίας σ' αυτήν.

Με τις διατάξεις της ανωτέρω ΚΥΑ διασφαλίζεται η αντικειμενική και με αξιολογικά κριτήρια εκτίμηση του αρμόδιου εισαγγελέα και της Υπηρεσίας Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής (ΥΕΚΑ) για την επιλογή του φορέα και του είδους της παρεχόμενης κοινωνικής εργασίας. Ειδικότερα, μετά την κοινοποίηση δικαστικής απόφασης που επιβάλλει κοινωφελή εργασία και την αποστολή της προς εκτέλεση από τον αρμόδιο εισαγγελέα στην ΥΕΚΑ, συνεκτιμώνται τα προσωπικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του καταδικασθέντος, με τη λήψη κοινωνικού ιστορικού. Στη συνέχεια, συντάσσεται σχετική έκθεση που υποβάλλεται στον αρμόδιο εισαγγελέα εκτέλεσης ποινών. Ο τελευταίος, αν συμφωνεί, παραγγέλλει προς την ΥΕΚΑ του τόπου παροχής της κοινωφελούς εργασίας την εκτέλεση της απόφασης, επιλέγοντας τον φορέα και ορίζοντας τον χρόνο έναρξης της παροχής. Καθ' όλη τη διάρκεια της παροχής κοινωφελούς εργασίας διασφαλίζεται η συνεπής και αδιάλειπτη παροχή της, μέσα από την τήρηση παρουσιολογίου αλλά και με τακτικούς και έκτακτους ελέγχους που πραγματοποιούν οι εποπτευόντες Επιμελητές Κοινωνικής Αρωγής. Κατά τη διάρκεια της παροχής κοινωφελούς εργασίας εξασφαλίζεται η εφαρμογή των κανόνων ασφαλείας και υγείας του καταδικασθέντος, καθώς έχει προβλεφθεί η εκπαίδευσή του, η χορήγηση κατάλληλου εξοπλισμού, η αποφυγή τοποθέτησής του σε θέσεις εργασίας που εγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους για την υγεία και τη σωματική ακεραιότητά του, όπως και η ασφάλισή του από ατυχήματα. Μ' αυτό τον τρόπο καλλιεργείται το αίσθημα της κοινωνικής προσφοράς, ενώ επιδιώκεται, μέσω της εκπαίδευσης του καταδικασθέντος, η επαγγελματική εξειδίκευση, η κατάρτιση και η ομαλή επανένταξή του στο κοινωνικό σύνολο μετά την ολοκλήρωση της εργασίας του. Επιπλέον, αναβαθμίζεται ο ρόλος της Υπηρεσίας Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής, καθότι με επιστημονικά κριτήρια και διαφανείς μεθόδους πλαισιώνουν τον θεσμό της κοινωφελούς εργασίας και συνδράμουν τον αρμόδιο εισαγγελέα στην εύρεση της καταλληλότερης θέσης για κάθε καταδικασθέντα. Η λειτουργία του θεσμού θα γίνεται σε ψηφιακό περιβάλλον, με τη χρήση πλατφόρμας στην οποία καταχωρούνται οι φορείς που θα απασχολούν καταδικασθέντες, σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση.

Σύμφωνα με το άρθρο 55 ΠΚ η παροχή κοινωφελούς εργασίας δεν μπορεί να έχει διάρκεια ανώτερη των 720 ωρών ούτε να είναι κατώτερη των 100 ωρών. Με τη διάταξη αυτή ρυθμίζεται το κατώτατο και το ανώτατο χρονικό όριο εντός του οποίου θα πρέπει κινείται η επιβαλλόμενη ποινή ανάλογα με το βαθμό ενοχής του δράστη, χωρίς να ορίζεται ο αριθμός των ωρών εργασίας που θα πρέπει να παρέχει

² Άρθρο 98 παρ. 1. Αναστέλλεται η ισχύς των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, ο οποίος κυρώθηκε με τον ν. 4619/11.6.2019 (Α'95), κατά το μέρος που προβλέπουν την παροχή κοινωφελούς εργασίας είτε ως κύρια ποινή είτε ως μετατροπή στερητικής της ελευθερίας ποινής ή χρηματικής ποινής και παρ. 2. Πλημμελήματα, που προβλέπονται σε διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, ο οποίος κυρώθηκε με τον ν. 4619/11.6.2019 (Α'95), και απειλούνται με μοναδική ποινή την παροχή κοινωφελούς εργασίας, τιμωρούνται με χρηματική ποινή.

το άτομο ημερησίως. Αυτή η διάταξη θα μπορούσε να ερμηνευτεί ανάλογα με τις διατάξεις του άρθρου 81 παρ. 4 και 5 ΠΚ, κατά τις οποίες 100 ευρώ (κάθε ημέρα φυλάκισης 10-100ευρώ) αντιστοιχούν σε 4 ώρες κοινωφελούς εργασίας, ώστε αναλογικά οι 4 ώρες κοινωφελούς εργασίας να είναι το ανώτατο όριο ημερήσιας ποινής³.

ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην κοινωφελή εργασία ως κύρια ποινή εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες της επιμέτρησης, όπως αποτυπώνονται στο άρθρο 79 ΠΚ, το οποίο υπέστη σημαντικές τροποποιήσεις με το Ν.4619/2019⁴. Όπως λοιπόν ισχύει σήμερα, η διάταξη αυτή στηρίζεται στην αρχή της αναλογικότητας, κατά την οποία η επιβαλλόμενη ποινή θα πρέπει να είναι αντίστοιχη της ενοχής του δράστη και στην αρχή της απαγόρευσης διπλής αξιολόγησης των στοιχείων που εκτιμήθηκαν ήδη κατά την τυποποίηση του αδικήματος. Ειδικότερα, τα βασικά στοιχεία που θα πρέπει να λάβει υπόψη το δικαστήριο κατά την επιμέτρηση της ποινής, είναι η βαρύτητα του αδικήματος και ο βαθμός ενοχής του κατηγορουμένου. Το δεύτερο στοιχείο, αυτό του βαθμού ενοχής, το οποίο είναι προσανατολισμένο στην ίδια την πράξη, ήρθε να αντικαταστήσει την εκτίμηση της προσωπικότητας του δράστη, η οποία ήταν αναγκαία κατά το προγενέστερο καθεστώς.

Συμπληρωματικά στους κανόνες αυτούς, στο άρθρο 81 ΠΚ, όπως αυτό τέθηκε σε ισχύ με το Ν.4619/2019 και τροποποιήθηκε με το άρθρο 13 του Ν.5090/2024, προβλέφθηκαν ειδικότεροι επιμετρητικοί κανόνες, προσαρμοσμένοι στη φύση της ποινής της κοινωφελούς εργασίας. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, κατά την επιμέτρηση της ποινής της κοινωφελούς εργασίας θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η ηλικία, η κατάσταση υγείας του υπαιτίου, καθώς και οι επαγγελματικές και οικογενειακές του υποχρεώσεις. Τα στοιχεία αυτά είναι σημαντική πυξίδα ώστε να καθοριστεί το είδος της εργασίας που θα επιλεγεί για το συγκεκριμένο δράστη και να διασφαλιστεί κατά το δυνατόν η ικανότητά του να φέρει σε πέρας τη συγκεκριμένη εργασία. Ανώτατος στόχος είναι η ολοκλήρωση της ποινής του δράστη χωρίς δυσκολίες.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην απόφαση που επιβάλλει την ποινή της κοινωφελούς εργασίας, ορίζονται οι ώρες, η μέγιστη διάρκεια του προγράμματος, καθώς και ο τόπος στον οποίο θα παρασχεθεί. Σύμφωνα με το άρθρο 81 παρ. 4 ΠΚ, ως τροποποιήθηκε με το άρθρο 13 του Ν. 5090/2024, στην απόφαση θα έπρεπε να καθορίζεται και η χρηματική ποινή που θα πρέπει να αποτίσει ο καταδικασθείς αν δεν παρέχει με συνέπεια την κοινωφελή εργασία. Πρόκειται δηλαδή για μία διπλή απόφαση, στην οποία

³ Βλ. Μαργαρίτη Λ., Παρασκευόπουλου Ν.Νούσκαλη Γ., Ποινολογία-Άρθρα 50-133 ΠΚ, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020, σελ. 558 επ.

⁴ Βλ. αναλυτικά τις αλλαγές που επήλθαν στην διάταξη σε Παύλου Σ.-Κοσμάτου Κ., Οι κυρώσεις στο νέο ποινικό κώδικα, Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 50-133 ΠΚ, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020, σελ. 120 επ.

πρωτεύουσα ποινή είναι αυτή της κοινωφελούς εργασίας και δευτερεύουσα η χρηματική ποινή. Επίσης, στο άρθρο 81 ΠΚ προβλέπεται ότι τέσσερις ώρες εργασίας αντιστοιχούν με εκατό (100) ευρώ χρηματικής ποινής. Το ημερήσιο προβλεπόμενο όριο των τεσσάρων ωρών δεν είναι υποχρεωτικό εκ του νόμου να εξαντλείται, αρκεί η ποινή να μπορεί να ολοκληρωθεί εντός 24 μηνών εργασίας εφόσον έχουν επέλθει αλλαγές στους όρους υπό τους οποίους είχαν οι ώρες αρχικά υπολογιστεί (άρθρο 81 παρ. 2 ΠΚ).

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το άρθρο 81 παρ. 3 ΠΚ, το οποίο ρυθμίζει τη διαδικασία παροχής κοινωφελούς εργασίας, αντιστοιχεί στην προϊσχύουσα ρύθμιση του άρθρου 82 παρ. 6 ΠΚ και προβλέπει ότι θα παρέχεται χωρίς αμοιβή σε δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, καθώς και ως παροχή υπηρεσιών προς τον παθόντα, λειτουργώντας ως μέτρο αποκαταστατικής δικαιοσύνης⁵. Στην τελευταία περίπτωση είναι αναγκαία η σύμφωνη γνώμη του παθόντα. Η επιβλεψη και η εποπτεία των παρεχόντων κοινωφελή εργασία θα πραγματοποιείται από το σώμα Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής, το οποίο συστάθηκε για τις ανάγκες του προηγούμενου καθεστώτος, το οποίο θα πρέπει να ενημερωθεί και να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα του αναβαθμισμένου θεσμού της κοινωφελούς εργασίας.

ΠΛΗΜΜΕΛΗΣ ΠΑΡΟΧΗ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το άρθρο 81 παρ.5 ΠΚ, το οποίο αντιστοιχεί στο προϊσχύον άρθρο 82 παρ.7 ΠΚ, και τροποποιήθηκε προσφάτως με το άρθρο 13 του Ν. 5090/2024 προβλέπει τις δυνατότητες του εισαγγελέα εκτέλεσης ποινής σε περίπτωση που η κοινωφελής εργασία παρέχεται πλημμελώς ή ελλιπώς. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν.4619/2019, η ρύθμιση αυτή είναι σημαντική, καθώς τονίζεται ότι η μετατροπή της κοινωφελούς εργασίας δεν αποτελεί άμεση συνέπεια κάθε πλημμελούς εκτέλεσης της ποινής. Όπως λοιπόν διαμορφώθηκε η διάταξη αυτή κατά το Ν.4619/2019, αν η εργασία παρέχονταν από εκείνον που καταδικάστηκε ελλιπώς ή πλημμελώς με δική του υπαιτιότητα, ο εισαγγελέας εκτέλεσης της ποινής, αφού λάμβανε υπόψη τη συχνότητα και τη σοβαρότητα της παράβασης, καθώς και την υπαιτιότητα του καταδικασθέντα, είχε στη διάθεσή του τις εξής επιλογές: α) Να προβεί σε προειδοποίηση εκείνου που καταδικάστηκε, β) να παρατείνει την προθεσμία για την εκτέλεση της εργασίας μέχρι ένα επιπλέον έτος, γ) να επιτρέψει την εκτέλεση της χρηματικής ποινής που είχε καθοριστεί σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, αφού αφαιρέσει το ποσό που αναλογεί στην ήδη εκτελεσθείσα ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας, καθορίζοντας για κάθε τέσσερις ώρες εργασίας μία ημερήσια μονάδα χρηματικής ποινής, δ) να διατάξει την έκτιση μέρους της φυλάκισης που επιβλήθηκε σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, διάρκειας δέκα ημερών έως ενός μηνός, ε) να διατάξει την έκτιση της φυλάκισης που επιβλήθηκε σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, αφού αφαιρέσει τον χρόνο παροχής κοινωφελούς εργασίας, καθορίζοντας για κάθε τέσσερις ώρες εργασίας μία ημέρα φυλάκισης. Η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε με το Ν. 4855/2021, ορίζοντας ότι ο εισαγγελέας, αφού προβεί σε έγγραφη προειδοποίηση εκείνου που καταδικάστηκε, μπορεί: α) να

⁵ Βλ. Σ. Αλεξιάδη, Η συνδιαλλαγή δράστη-θύματος, σε Αρτινοπούλου Β./ Μαγγανά Α. (επιμ.), Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996, σελ. 195

παρατείνει την προθεσμία για την εκτέλεση της εργασίας μέχρι ένα (1) επιπλέον έτος, β) να επιτρέψει την εκτέλεση της χρηματικής ποινής που είχε καθοριστεί, αφού αφαιρέσει το ποσό που αναλογεί στην ήδη εκτιθείσα ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας, καθορίζοντας για κάθε τέσσερις (4) ώρες εργασίας μία ημερήσια μονάδα χρηματικής ποινής. Τέλος σύμφωνα με την τροποποίηση της παρ. 5 του άρθρου 81 με το άρθρο 13 του Ν. 5090/2024 «Αν η εργασία παρέχεται από εκείνον που καταδικάστηκε ελλιπώς ή πλημμελώς με δική του υπαιτιότητα, ο εισαγγελέας εκτέλεσης της ποινής, αφού λάβει υπόψη τη συχνότητα και σοβαρότητα της παραβίασης των υποχρεώσεων από τον καταδικασθέντα, καθώς και τον βαθμό της υπαιτιότητάς του, μπορεί, αφού προβεί σε έγγραφη προειδοποίηση εκείνου που καταδικάστηκε: α) να παρατείνει την προθεσμία για την εκτέλεση της εργασίας μέχρι ένα (1) επιπλέον έτος, β) να επιτρέψει την εκτέλεση της χρηματικής ποινής που είχε καθοριστεί σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, αφού αφαιρέσει το ποσό που αναλογεί στην ήδη εκτιθείσα ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας, καθορίζοντας για κάθε τέσσερις (4) ώρες εργασίας εκατό (100) ευρώ χρηματικής ποινής.»

Σύμφωνα λοιπόν με τις τροποποιήσεις που υπέστη η διάταξη από το Ν.4619/2019, η προειδοποίηση του καταδικασμένου εκ μέρους του εισαγγελέα αποτελεί υποχρέωση και όχι επιλογή του, προβλέποντας μάλιστα ότι η ενημέρωση αυτή θα πρέπει να γίνεται γραπτώς. Σημαντική τροποποίηση του Ν.4619/2019 αποτελεί η αδυναμία εκ μέρους του εισαγγελέα να επιβάλλει την έκτιση στερητικής της ελευθερίας ποινής. Η ρύθμιση αυτή, ακολουθεί τη σκέψη του νομοθέτη ότι η υποκατάσταση της ποινής αυτής από στερητική της ελευθερίας ποινή προσβάλλει την αρχή της αναλογικότητας. Αυτή η βασική επιλογή του νομοθέτη, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, πρέπει να ακολουθείται και στην υποκατάστασή της, όταν η τελευταία καθίσταται αναγκαία λόγω ελλιπούς ή πλημμελούς παροχής της κοινωφελούς εργασίας από τον καταδικασθέντα.

Η ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΩΣ ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΠΟΙΝΗ

Η μόνη κατά μετατροπή ποινή που προβλέφθηκε με το Ν.4619/2019, μετά την κατάργηση μετατροπής της ποινής φυλάκισης σε χρηματική ποινή, είναι αυτή της μετατροπής της ποινής φυλάκισης σε παροχή κοινωφελούς εργασίας⁶. Ειδικότερα, στο άρθρο 104Α ΠΚ προβλέφθηκε υποχρεωτική μετατροπή σε κοινωφελή εργασία των στερητικών της ελευθερίας ποινών που δεν υπερβαίνουν τα τρία έτη⁷ υπό την προϋπόθεση ότι δεν συντρέχει περίπτωση χορήγησης αναστολής κατά τα άρθρα 99 και 100 ΠΚ. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4619/2019, το μέτρο αυτό ήρθε να συμπληρώσει εκείνο της αναστολής εκτέλεσης της ποινής. Η ως άνω ρύθμιση τροποποιήθηκε μερικώς με το Ν.4855/2021, με τον οποίο απαλείφθηκε η αναφορά στο άρθρο 100 ΠΚ και διατηρήθηκε μόνο το άρθρο 99 ΠΚ. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού, η κρίση για την αναγκαιότητα έκτισης μέρους της ποινής και η αναστολή του υπολοίπου δεν μπορεί να προηγείται της μετατροπής αυτής σε κοινωφελή εργασία, ενόψει των βλαβών που προκαλεί η έκτιση βραχυχρόνιων ποινών. Στην αιτιολογική έκθεση παρατίθεται η σειρά που θα πρέπει

⁶ Βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι. Μ., Μπιτζιλέκη Ν., Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, εκδ. γ', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2020, σελ.555

⁷ Κατά την Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., τα τρία έτη μπορούν να προέρχονται και από καταδίκη σε κακούργημα, που τροποποιήθηκε εξαιτίας λόγων μείωσης της ποινής ή άλλων ελαφρυντικών περιστάσεων ή να πρόκειται ακόμη και για συνολική ποινή λόγω συρροής αδικημάτων. Αντίθετα Μαργαρίτη Μ. και Μαργαρίτη Α., Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία-Εφαρμογή, δ' εκδ., Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2020, σελ. 298

να ακολουθείται χρονικά ως εξής: Ορίζεται ότι θα πρέπει να προηγείται η κρίση για την αναστολή εκτέλεσης της ποινής κατ' άρθρο 99 ΠΚ, αν η εκτέλεση της τελευταίας εμφανίζεται απόλυτα αναγκαία, να χορηγείται μετατροπή, εφόσον συμφωνεί ο καταδικασθείς κατ' άρθρο 104Α ΠΚ και αν και η μετατροπή δεν εμφανίζεται αρκετή για να αποτρέψει τον καταδικασθέντα από την τέλεση άλλων εγκλημάτων, τότε μόνο να ελέγχει το δικαστήριο αν είναι αναγκαία η έκτιση μέρους μόνο της φυλάκισης και να αναστείλει το υπόλοιπο⁸. Συνοπτικότερα η ποινή φυλάκισης έως τρία έτη μετατρέπεται υποχρεωτικά σε κοινωφελή εργασία, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει, με ειδική αιτιολογία, ότι αυτή δεν είναι αρκετή για να αποτρέψει τον δράστη από την τέλεση άλλων εγκλημάτων. Επειδή ο νόμος δεν προβλέπει ποια είναι τα κριτήρια, με βάση τα οποία θα κριθεί η πιθανότητα να τελεστούν νέα αδικήματα από το δράστη, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, θα πρέπει η μετατροπή να αποκλείεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, κατά τις οποίες η έκτιση στερητικής της ελευθερίας ποινή είναι ο μοναδικός τρόπος να αποτραπεί ο δράστης από την τέλεση πράξεων βαρύτερων από αυτή για την οποία καταδικάστηκε⁹. Αναγκαία προϋπόθεση για τη μετατροπή σε κοινωφελή εργασία είναι η παρουσία του καταδικασμένου κατά την έκδοση της σχετικής απόφασης και η συναίνεσή του στη μετατροπή της ποινής. Η προϋπόθεση της παρουσίας του δράστη κατά την επιβολή της συγκεκριμένης ποινής, αποτελεί καινοτομία για το θεσμό της μετατροπής και για τη διασφάλιση της θέσης του καταδικασμένου. Ο νομοθέτης δίνει βέβαια τη δυνατότητα στο πρόσωπο που δεν κατάφερε να είναι παρών, να ζητήσει νέο υπολογισμό της παρεχόμενης κοινωφελούς εργασίας με αυτοτελή μεταγενέστερη αίτησή του. Στην απόφαση πρέπει να καθορίζεται και η διάρκεια του προγράμματος κοινωφελούς εργασίας. Κατά την αρχική πρόβλεψη του Ν.4619/2019 μια ημέρα φυλάκισης μπορούσε να αντιστοιχεί σε τρεις ώρες κοινωφελούς εργασίας και το πρόγραμμα δεν μπορούσε να υπερβεί συνολικά τις δύο χιλιάδες ώρες. Η ανώτατη χρονική διάρκεια του προγράμματος κυμαινόταν στα τρία έτη. Κατόπιν τροποποιήσεων με το Ν.4855/2021, προβλέφθηκε ότι μια ημέρα φυλάκισης μπορεί να αντιστοιχεί σε δύο ώρες κοινωφελούς εργασίας και η ανώτατη χρονική διάρκεια του προγράμματος μειώθηκε σε 1500 ώρες. Προβλέπεται όμως στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου η δυνατότητα, σε περίπτωση ουσιώδους μεταβολής των όρων υπό τους οποίους επιβλήθηκε η ποινή της κοινωφελούς εργασίας, να υποβάλλει ο καταδικασθείς αίτημα νέου υπολογισμού της. Σύμφωνα με το περιεχόμενο της διάταξης κατά το Ν.4619/2019, δεν υπήρχε ειδικότερη ρύθμιση για τις περιπτώσεις πλημμελούς ή ελλιπούς έκτισης της ποινής. Το κενό αυτό καλύφθηκε με το Ν.4855/2021, με τον οποίο προστέθηκε μια τέταρτη παράγραφος στο άρ.104Α ΠΚ και όρισε ότι, αν η εργασία παρέχεται από εκείνον που καταδικάστηκε ελλιπώς ή πλημμελώς με δική του υπαιτιότητα, ο εισαγγελέας εκτέλεσης της ποινής, αφού λάβει υπόψη τη συχνότητα και σοβαρότητα της παραβίασης των υποχρεώσεων από τον καταδικασθέντα, καθώς και τον βαθμό της υπαιτιότητάς του μπορεί να προβεί σε έγγραφη προειδοποίηση εκείνου που καταδικάστηκε ή να εισαγάγει την υπόθεση στο δικαστήριο εκτέλεσης της ποινής. Λαμβάνοντας υπόψη το τμήμα της ποινής που εκτίθηκε, το δικαστήριο εκτέλεσης της ποινής μπορεί να διατάξει την έκτιση της φυλάκισης που επιβλήθηκε αφού αφαιρέσει

⁸ Βλ. Μαργαρίτη Α., Παρασκευόπουλου Ν. Νούσκαλη Γ., όπ.π., σελ. 561. Σύμφωνη και Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Μπιτζιλέκης Ν., Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, εκδ. γ', Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2020, σελ. 562

⁹ Βλ. Μαργαρίτη Μ. και Μαργαρίτη Α., Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία-Εφαρμογή, εκδ δ.', Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2020, σελ. 289-299, όπου επισημαίνεται ότι το δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να χορηγήσει τη μετατροπή ακόμη και σε περιπτώσεις μικρών ποινών φυλάκισης, εφόσον κρίνει ότι οι περισσότερες μικρές καταδίκες υποδηλώνουν επικινδυνότητα του δράστη. Παράλληλα, μπορεί να εκτιμήσει ότι μια βαριά καταδίκη μπορεί στην προκειμένη περίπτωση να μην αποτελεί τεκμήριο αυξημένης επικινδυνότητας.

την εκτιθείσα ποινή και τον χρόνο παροχής κοινωφελούς εργασίας υπολογίζοντας αυτόν σύμφωνα με την παρ 1. Στην διάταξη αυτή προστέθηκε με το άρθρο 58 παρ.2 του Ν.4871/2021 η υποχρεωτική κλήτευση του καταδικασθέντος στη συνεδρίαση 10 μέρες πριν με δυνατότητα να παρασταθεί αυτοπροσώπως ή με συνήγορο. Με το άρθρο 22 Ν.5090/2024 τροποποιήθηκε το άρθρο 104 Α παρ. 1 του ΠΚ και η ποινή φυλάκισης έως δύο έτη πλέον (έναντι των τριών που οριζόταν) και μη συντρεχουμένης περιπτώσεως εφαρμογής του άρθρου 99, μετατρέπεται υποχρεωτικά σε κοινωφελή εργασία, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει, με ειδική αιτιολογία, ότι αυτή δεν είναι αρκετή για να αποτρέψει τον δράστη από την τέλεση άλλων εγκλημάτων. Επίσης με το άρθρο 22 Ν.5090/2024 τροποποιήθηκε η αντιστοίχιση του χρόνου του προγράμματος κοινωφελούς εργασίας από το μέγιστο συνολικό χρόνο των χιλίων πεντακοσίων (1500) ωρών στις χίλιες διακόσιες (1200) ώρες και σε περίπτωση που έχει καθορισθεί συνολική ποινή τις τρεις χιλιάδες εξακόσιες (3600) ώρες, ούτε να έχει διάρκεια μεγαλύτερη των τριών (3) ετών.

Η θεσμοθέτηση της προσφοράς κοινωφελούς εργασίας είναι ολοκληρωμένη, η Υπηρεσία Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής (ΥΕΚΑ) είναι στελεχωμένη ήδη και με τις ανωτέρω τροποποιηθείσες διατάξεις του Ν. 5090/2024 που αφορούν την εφαρμογή του θεσμού της παροχής κοινωφελούς εργασίας άρτηκε η αναστολή της ρύθμισης από το νομοθέτη με το άρθρο 98 του Ν.4623/2019.

Από τις ανωτέρω νομοθετικές ρυθμίσεις προκύπτει ένα σαφές δείγμα προοδευτικότητας και φιλελευθερισμού του νομοθέτη αλλά και βούληση της Πολιτείας να πετύχει πρακτικά ο θεσμός της παροχής κοινωφελούς εργασίας. Πρόκειται για ένα δύσκολο εγχείρημα στον ποινική δικαιοσύνη το οποίο μένει να δούμε εάν θα πετύχει τους σκοπούς της νομοθέτησής του.